

дефинирани ли са ясно целта и задачите; трето, дефинирани ли са в явен вид съвкупностите, които ще се изследват; четвърто, обоснован ли е изборът на модела и обема на извадката (извадките); пето, очертани ли са нивата на анализа, т.е. групировки на данните (агрегации/деагрегации); шесто, избрани ли са конкурентоспособни методи за наблюдение, обобщения и анализи; седмо, наясно ли сме кои са предполагаемите потребители на резултатите от изследването, как ще бъде осигурен достъпът им до тези резултати, как ще се разпространяват данните и др.

Очакваният краен резултат от този етап е обосноваване на изследователската постановка. С нея изследователят осигурява теоретико-методологическата основа на въпросника (по-общо - на изследването).

Втори етап - проектиране, апробиране, оценка и окончателно оформяне на въпросника. Последователно се решават следните основни задачи:

1. Формулиране на отделните въпроси, подреждането им в блокове и секции във въпросника. Изисква се той да бъде съдържателно, лингвистично и логически издържан, подчинен изцяло на целта на изследването. Проектираният по този начин въпросник наричаме първа версия на въпросника. По-нататък той преминава през т.нар. когнитивни (познавателни) тестове. Целта е да се провери дали и доколко

респондентът разбира думите, фразите и смисъла на отделните въпроси³; дали той има реалната възможност да осигури исканата от него информация; в състояние ли е да формулира и/или избере отговорите си (от предлаганите му готови скали); дали част от въпросите не са прекалено „деликатни“ за него, съществуват ли неудобства да даде откровените си отговори, как гледа на бремето, породено от участието му в изследването, и др. Специален акцент при когнитивните тестове се поставя върху проблема как да се стимулира и осигурява желанието на респондента за сътрудничество.

Когнитивните проверки се извършват освен „на бюрото“ и чрез микроизвадки, и със специално организирани за целта фокус групови дискусии. Когнитивните тестове трябва да дадат обосновани отговори на изброените тук въпроси и да разкрият евентуални дефекти и слабости в отделни въпроси. Задачите на когнитивните тестове са представени на фиг. 2.

2. Коригиране на първата версия на въпросника въз основа на резултатите от когнитивните тестове. Продуктът от решаването на тази задача е втората версия на въпросника. Очакванията са той да бъде съобразен и адаптиран към възможностите на респондентите и да инспирира желанието им за сътрудничество.

3. Експериментиране на втората вер-

³ В порядък на шага: световно допитване до общественото мнение претърпяло пълен провал поради включването на въпроса: „Моля, отбележете Вашето лично мнение за липсата на храна в останалия свят“, защото респондентите от Африка не знаели какво е „храна“, от Западна Европа не знаели какво е „липса“, от Източна Европа не разбирали какво е „мнение“, от Аржентина не познавали думата „моля“, в САЩ не знаели какво е „останалият свят“. Този прецедент „доказва“ по безспорен начин необходимостта от когнитивна проверка на въпросите.